

Пшемиська Тетяна – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: інноваційні технології навчання на уроках української мови.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н.Ю.

Марина Швець

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ОПРАЦЮВАННЯ ДИСКУСІЙНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сьогодні педагогічні інновації пов'язані із застосуванням інтерактивних методів у освітній діяльності вчителя. Науковці, вчителі-новатори вважають, що в центрі уваги сучасної освіти мають бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення й діяльності школяра. Тобто необхідно навчити дитину критично мислити, розв'язувати складні проблеми шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати й урахувувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Тому для науковців, учителів ця тема залишається актуальною.

Питання про впровадження інтерактивних технологій було згадано у працях О. Пометун, Л. Пироженко, Н. Мурадової, В. Гузеева та інших.

Мета статті – з'ясувати вплив технологій опрацювання дискусійних питань на розвиток критичного мислення школярів на уроках української мови.

Інтерактивні технології – це порівняно новий, творчий, цікавий підхід до організації освітньої діяльності учнів. Сутність цих технологій полягає в

тому, що навчання відбувається шляхом активного залучення всіх школярів до процесу пізнання.

О. Пометун та Л. Пироженко, автори науково-методичного посібника «Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання», пропонують класифікацію інтерактивних технологій, яка базується на врахуванні мети уроку та форм організації освітньої діяльності учнів. Ними виділяються чотири групи інтерактивних технологій:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.
2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання.
3. Технології ситуативного моделювання.
4. Технології опрацювання дискусійних питань [5, с. 27].

Упровадження у практику технології дискусійних питань сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної теми.

Розгляньмо конкретніше основні технології опрацювання дискусійних питань і наведемо приклади їх використання на уроках української мови.

Основні технології опрацювання дискусійних питань:

1. «Метод «Прес».
2. «Займи позицію».
3. «Зміни позицію».
4. «Неперервна шкала думок».
5. Дискусія.

Навчати учнів дискутувати варто з технології «Метод «Прес». Її застосовують під час обговорення дискусійних питань та під час проведення вправ, у яких необхідно чітко зайняти свою позицію, довести свою точку зору. Цей метод вчить учнів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших. Так, під час вивчення однорідних членів речення в 5-му

класі можна запропонувати дітям відповісти на поставлене запитання відповідно до поданої послідовності:

1. Висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору (*Я вважаю, що... .*).

2. Поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (*... тому що... .*).

3. Наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, назвіть факти, що ілюструють ваші докази (*..., наприклад,*).

4. Узагальніть свою думку, зробіть висновок (*Таким чином*).

Отже, міркування набуває такого вигляду:

– Я вважаю, що ці члени речення є однорідними, тому що вони, відповідають на одне й те саме питання, наприклад, Україна – незалежна, суверенна держава. Таким чином, однорідні члени залежать від одного й того ж слова.

Метод «Займи позицію» корисний на початку роботи з дискусійними питаннями. Він використовується на початку уроку для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчатиметься, або після опанування учнями певною інформацією з проблеми і усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо її вирішення [5, с. 51].

Розглядаючи протилежні позиції з дискусійного питання, школярі:

- знайомляться з альтернативними поглядами;
- прогнозують, які наслідки будуть мати індивідуальні позиції і рішення для суспільства, для окремих людей;
- на практиці використовують уміння захищати власну позицію;
- вчаться вислуховувати інших;
- отримують додаткові знання з теми [5, с. 51].

Наприклад, в 6 класі при вивченні теми «Групи прикметників за значенням» кожен учень витягує аркуш з написаним на ньому прикметником. На дошці – в різних місцях – аркуші з написами: «якісні», «відносні»,

«присвійні». Кожен школяр має підійти до відповідного аркуша, назвати свій прикметник і обґрунтувати свій вибір.

Технологія «Зміни позицію» є подібною до – «Займи позицію». Вона також дозволяє обговорити дискусійні питання за участі всіх учнів. Метод дозволяє стати на точку зору іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання і т.д. [5, с. 52].

«Неперервна шкала думок» – ще одна з форм обговорення дискусійних питань. Найчастіше використовується ланцюг питань-відповідей.

За «Новим тлумачним словником української мови», дискусія – це широке публічне обговорення якого-небудь спірного питання: диспут, полеміка, словесний бій [4].

При плануванні дискусії вчитель повинен враховувати кілька важливих моментів: час, необхідний для проведення дискусії, його узгодженість з іншими видами роботи під час навчального заняття; місце, яке має давати можливість здійснювати всі необхідні пересування учнів і створювати оптимальні умови для обговорення школярами проблеми і стеження за його перебігом рештою дітей; матеріали, необхідні для роботи учнів та наочного подання її результатів; письмові інструкції щодо способу виконання завдання; вміння школярів працювати в групі. Протягом усієї роботи груп учитель тримає в полі зору три основних моменти: мета, від якої під час дискусії не слід відхилитися; час, якого слід дотримуватися, щоб встигнути реалізувати визначену мету; підсумки, які треба підбити, аби не втратити сенс самої дискусії [5, с. 54].

Для прикладу, учням 10-го класу можна запропонувати дискусію на тему «Мовна мода – це добре чи погано?».

Дискусія дає прекрасну нагоду виявити різні позиції з певної проблеми або з суперечливого питання. Для того, щоб дискусія була відвертою, необхідно створити в класі атмосферу довіри та взаємоповаги. Тому бажано знати правила культури ведення дискусії. Учні можна запропонувати такі правила:

1. Говоріть по черзі, а не всі одночасно.
2. Не перебивайте того, хто говорить.
3. Критикуйте ідеї, а не особу, що їх висловила.
4. Поважайте всі висловлені думки (точки зору).
5. Не смійтеся, коли хтось говорить, за винятком, якщо хтось жартує.
6. Не змінюйте тему дискусії.
7. Намагайтесь заохочувати до участі в дискусії інших.

Ці правила можна доповнювати, приймати їх після обговорення та дотримуватися під час проведення дискусій.

Умови успіху дискусії: готовність учасників до відстоювання власної думки; наявність у кожного учасника чітких тез щодо своєї позиції, точної постановки завдань; спрямування дискусії на з'ясування проблеми, а не на «змагання» її учасників; відсутність нівелювання протилежних поглядів; зрозумілість дискусійних зауважень; утримання від коментування думок учасників [1, с. 40].

Звісно, не всім учителям легко застосовувати інтерактивне навчання. Проте його використання дає можливість фахово зростати, змінювати себе, навчатися разом з учнями. Вже після кількох уроків педагог зможе відчутти, як змінилося ставлення до нього школярів, а також сама атмосфера в класі – і це посприє додатковим стимулом до роботи з інтерактивними технологіями. Зокрема, з технологіями опрацювання дискусійних питань, які дають можливість учням під час уроку української мови навчитися формулювати й висловлювати свою думку із суперечливого питання аргументовано в чіткій та стислій формі, чути й розуміти співрозмовника і, зрештою, поглибити знання з обговорюваної теми.

Література

1. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.

2. Зайцева В. В., Яремчук Н. С. Дискусія як засіб комунікативної взаємодії учнів на уроках української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівськ. зб. наук. праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Гельветика, 2020. Вип. 29. С. 163–170.

3. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Кондор, 2005. 667 с.

4. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Видавництво «Аконіт», 2008. 2714 с.

5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : навч.-метод. посібник. Київ : Видавництво «А.С.К.», 2004. 192 с.

6. Семчук Д. Творчо-дослідницькі та інтерактивні технології навчання на уроках української словесності: метод. посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 144 с.

Швець Марина – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української мови.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н. Ю.